

Het ontstaan van de Banque des Flandres : onverwacht eindresultaat van het projekt Banque Anglo-Belge

door

Julienne LAUREYSSENS
aspirant N.F.W.O.

Het einde van het jaar 1838 en het begin van 1839 omvatten een zeer woelige periode van onze nationale geschiedenis, zowel op politiek als op economisch gebied. De aanvaarding van het verdrag der XXIV artikelen door Willem I, stortte het land maandenlang in een felle politieke strijd. Op een bepaald ogenblik leek oorlog bijna onvermijdelijk. Door deze verwickelingen afgeleid, werd niet zoveel aandacht geschonken aan de steeds duidelijker wordende malaise in de handel en vooral in de industrie, tenzij wellicht bij de betrokkenen zelf.

Het is hier niet de plaats om de oorzaken en mechanismen van deze crisis uiteen te zetten. Het is zeker dat reeds vanaf het begin van het jaar 1838 een duidelijke vermindering van de rentabiliteit van de mijnen is waar te nemen. Ook de metaalbedrijven raakten hoe langer hoe minder vlot hun produkten kwijt, nu het binnenlands spoorwegnet de voltooiing naderde. De winstmarge verminderde ook hier door de geweldige stijging van de prijzen, vooral van die van de steenkool. Weliswaar was de produktiviteit in deze sectoren gedurende de voorgaande vijf jaren op een nooit te voren geëvenaarde manier gestegen¹. Deze buitengewone stijging was voornamelijk te wijten aan de investeringen, doorgevoerd in de zware industrie door de twee grote banken die ons land toen rijk was: de Société Générale pour favoriser l'industrie nationale en haar rivale de Banque de Belgique. De malaise van 1838 had een onmiddellijke weerslag op de toestand van deze kredietgevers. Zij ondervonden de nadelen van het tweeslachtig statuut van gemengde banken: een te groot gedeelte van hun voorradig kapitaal was namelijk geïmmobiliseerd in industriële investeringen die niet onmiddellijk konden vrij gemaakt worden en zeker niet konden gerealiseerd worden in periode van crisis.

Toen in de eerste helft van december de politieke en economische toestand verergerde, werd de Banque de Belgique het slachtoffer van een lichte paniek: op 17 december moest zij alle betalingen stopzetten bij gebrek aan liquide betalingsmiddelen. Deze „krach” was het meest spectaculaire

(1) In de steenkoolmijnen bedroeg de aangroei van de produktie in de periode 1830-1838, 37%. In sommige ondernemingen (voornamelijk in deze uitgebaat door naamloze maatschappijen) bedroeg deze 48%. Zie *Statistique de la Belgique. Mines, usines minéralurgiques, machines à vapeur. Rapport au roi. Bruxelles, 1842, Inl., p. XLVI.*

symptoom van de crisis die nog tot lang in de veertiger jaren zal aanslepen. De jaren 1839 tot 1846 waren aldus een periode van reorganisatie en liquidatie in tegenstelling tot de expansieve dertiger jaren.

In de bewogen maanden tussen november 1838 en augustus 1840 speelt zich af wat we zouden kunnen noemen: de episode van de Banque Anglo-Belge. Deze weinig gekende geschiedenis biedt nochtans enige merkwaardige aspecten, niet in het minst omdat zij enerzijds verbonden is met de pogingen tot wederoprichting van de Banque de Belgique en anderzijds omdat uiteindelijk uit het project de Gentse Banque des Flandres is ontstaan. Deze bank, wier rol weliswaar nooit uitzonderlijk groot is geweest, heeft toch een betekenisvolle rol gespeeld in de ontwikkeling van industrie en handel in Vlaanderen.

De koortsachtige expansie van onze industrie in de dertiger jaren was zeker niet aan de aandacht der buitenlandse kapitalisten ontgaan. Franse investeerders waren uiteraard het nauwst betrokken bij deze evolutie en reeds vóór 1830 vinden we voorbeelden van Franse tussenkomsten voornamelijk in de sector van de koolmijnen. De Engelse bijdrage lag meer op het technisch gebied. Zo waren er ondermeer een groot aantal Engelse technici in ons land werkzaam. Op het zuiver financiële gebied hadden de Engelse kapitalisten reeds kennis gemaakt met onze staatsleningen waarvan een aanzienlijk gedeelte door de bank Rothschild Gebroeders in Londen werd geplaatst².

Gezien de intensiviteit van de industrialisering en de activiteit die door onze financiers aan de dag werd gelegd, leek ons kredietsysteem veel te strak en te beperkt aan middelen, althans in de ogen van de Engelse financiers die op dit gebied een veel grotere ervaring bezaten. In de overtuiging aan euvel te kunnen verhelpen werd het plan tot oprichting van de Banque Anglo-Belge opgevat. Zo luidt het in de brochure die door de Engelse stichters werd opgesteld³.

De nieuwe bank zou hoofdzakelijk een disconto-en emissiebank worden, echter met meer uitgebreide mogelijkheden dan de bestaande banken. De opstellers van de brochure geven toe dat de banken aan de door hen gepatroneerde bedrijven voldoende kredietmogelijkheden toestaan. Anderzijds wordt schromelijk het echte commerciële krediet verwaarloosd: de Société Générale, die over de grootste geldmiddelen beschikt, verdisconteert slechts effecten voorzien van drie erkend solvabele handtekeningen en voor zeer korte termijn. De Banque de Belgique, de tweede grootste bank, aanvaardt wel papieren van tweede en derde categorie maar is te sterk in industriële bedrijven betrokken en beschikt over te weinig kapitaal. De rest van de bankiers, ongeveer 300 à 400 in aantal, beschikken te samen over nauwelijks twintig miljoen frank en zijn allen min of meer afhankelijk van de grote banken, waarvoor zij in vele gevallen als agent optreden³.

(2) Gille B., *Lettres adressées à la maison Rothschild de Paris par son représentant à Bruxelles, (1838-1840)*, Leuven-Parijs, Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, 1961, p. XVIII.

(3) *Anglo-Belgian Bank*. (Confidential), z.n., november 1838. Arch. Min. Btl. Zk., NV's., n° 3586 Bijlage p. ... De opstellers verwijzen naar de werken van Que-telet voor de statistische gegevens.

De brochure geeft een enigszins geflatteerd overzicht van de Belgische economische vooruitgang sedert 1830 en besluit dat een groot gedeelte van de handeldrijvende gemeenschap en praktisch al de kleine industriëlen en handelaars niet van het discontokrediet kunnen genieten ⁴. Derhalve wil de Anglo-Belgische bank in België een verbeterd banksysteem invoeren, gebaseerd op principes die in Groot-Brittannië sedert lang werden uitgetest. Een tweede doel staat de stichters voor ogen: de Belgisch-Britse handel aanmoedigen en vergemakkelijken, vooral wat betreft de geldtransacties. Het eerste doel zou in de praktijk verwezenlijkt worden door op het hoofdhuis van de Anglo-Belgische bank te Brussel een net van „branch-banks” te griffen. Deze bijhuizen zouden streng worden gecontroleerd volgens het Engelse en Schotse systeem, opdat ze niet schadelijk voor het hoofdhuis zouden worden ⁵.

De afgevaardigden van de stichters bekomen een audiëntie bij de koning dank zij introductiebrieven van de heer Spring-Rice (waarschijnlijk geen onbekende voor de koning), en van de Britse gezant. Zij zijn gewapend met hogervermelde brochure, een Franse tekst van het ontwerp voor statuten en bovendien met een lijst van 77 handtekeningen van onderschrijvers van 13.395 aandelen, hetzij voor meer dan zes en een half miljoen frank. Deze demarche heeft voor gevolg dat het ontwerp wordt overgemaakt aan het betrokken ministerie, namelijk dit van Binnenlandse Zaken ⁶.

De hogergenoemde brochure was reeds in Engeland verschenen en was er onthaald op een zeer koele kritiek van de „Times”. Van de Weyer, onze gevolmachtigde minister in Londen, zendt een copie van dit artikel en vraagt om instructies. In afwachting hiervan zou hij reeds inlichtingen verzamelen over de betrokken personen. De Engelse onderhandelaars zijn de advocaat en parlamentslid William Campbell-Gillan (soms ook alleen Gillan genoemd) en de bankier Julian Skrine. De leidende figuur onder de stichters is echter Moses Asher Goldsmid. We vermoeden dat hij lid is van de bekende Londense handelaars en bankiersfamilie Goldsmid, die vooral rond de eeuwwisseling veel opzien heeft gebaard wegens hun gewaagde speculaties ⁷. Van de Weyer noemt Isaac Lyon Goldsmid één der rijkste groothandelaars van Londen die bovendien een grote rivaal is van Rothschild ⁸. Het belang van dit detail zal later blijken ⁹.

Het onderzoek dat volgt op de aanvraag tot goedkeuring werd zeer ver doorgedreven. Eerst op 23 november krijgt de Belgische pers lucht van de zaak: *L'Indépendant* geeft een résumé van het artikel van de „Times” ¹⁰.

Enkele dagen tevoren was het onderzoek reeds van wal gestoken. De Theux wint het advies in van de minister van Financiën, d'Huart, vermits

(4) *Anglo-Belgian Bank*, op. cit., p. 4.

(5) *Anglo-Belgian Bank*, op. cit., p. 4.

(6) Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3586, brief van 15 november 1838.

(7) zie hierover: *The Goldsmids and the London money market, Economica*, N. IX. Herhaaldelijk wordt zijn naam ook Goldsmid of Goldsmith gespeld.

(8) Arch. Min. Btl. Zk., n° 3586, brief Van de Weyer aan de Theux van 28 december 1838.

(9) zie p.

(10) *L'Indépendant*, 23 november 1838, p. 1, k. 3 en p. 2, k. 1.

het een bank betreft ¹¹. Uit de formulering van de vragen waarover d'Huart een mening dient uit te brengen kunnen we opmaken welke problemen de Theux zich in dit verband stelt. De vragen luiden namelijk aldus: 1) is deze instelling niet van aard om schade te berokkenen aan de bestaande banken die onder patronering van de regering zijn tot stand gekomen, en kan dit nadeel het mogelijk nut van de nieuwe bank kompenseren? 2) gaat het wel op het voorzitterschap over te laten aan een vreemdeling? Zou het niet beter zijn te bepalen dat na 9 jaar de voorzitter een Belg moet zijn ¹². Een gouverneurschap voor het leven is trouwens in tegenspraak met artikel 31 van het Handelswetboek. 3) Voldoet het in België uitgegeven papiergeld niet aan de behoeften? (De erkende emissie-instellingen zijn: De Société Générale, Banque de Belgique, Société de Commerce de Bruxelles, Banque de Liège en Société de commerce de Bruges). Indien niet, worden er voldoende waarborgen gegeven door de stichters ¹³? De Theux voegt zelf in margine de volgende opmerking toe: à moins d'inconvénients graves on peut considérer comme avantageux tout établissement qui a pour objet de faciliter les relations avec l'Angleterre".

Ook het antwoord van d'Huart is niet helemaal negatief. Hij is er nochtans van overtuigd dat het aantal papiergeld volstaat voor de behoeften van het land. Hij vreest voor concurrentie voor de andere instellingen voor disconto, waarvan er volgens hem ook voldoende bestaan. Toch zou de stichting voordelig zijn voor de kleine en middelgrote handel, de invoer van een grote hoeveelheid kapitaal — 20 miljoen franken met mogelijkheid tot verhoging — en de vereenvoudiging van de geldtransacties tussen de twee landen zijn in principe zeker welkom. Hij gelooft echter niet erg in de beloofde onderschreven 7 miljoen en tevens meent hij niet dat met de voorgestelde middelen de geldoverdrachten zouden worden vergemakkelijkt. D'Huart spreekt zich eveneens uit tegen een vreemdeling als gouverneur. Tenslotte doet hij een voorstel dat in 1841 verwezenlijkt zal worden. Hij oppert namelijk de mogelijkheid om de bank op te richten te Gent, indien het advies van de Kamers van Koophandel gunstig is. Gent heeft nog geen emissiebank en onderhoudt nauwe betrekkingen met Engeland ¹⁴.

Aan de Kamers van Koophandel van Brussel en Antwerpen was ondertussen inderdaad een verzoek om advies gezonden. De vragen werden op dezelfde wijze geformuleerd als in de brief gericht tot de minister van Financiën.

De antwoorden komen slechts binnen na de „krach” van de Banque de Belgique en het is mogelijk dat hun oordeel door deze omstandigheid werd beïnvloed. Dit oordeel is in beide gevallen zeer negatief en zelfs vijandig.

(11) Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3586, brief van de Theux aan d'Huart van 22 november 1838.

(12) Art. 13 van het ontwerp bepaalt dat de beheerraad zal samengesteld zijn uit een Engelse gouverneur, een Belgische vice-gouverneur, drie Belgische en drie Engelse directeurs. Zie bijlage, p. 6.

(13) Art. 5 voorziet een verhoging van kapitaal tot 50 miljoen frank. Deze verhoging zal moeten goedgekeurd worden door de aandeelhouders verzameld in een buitengewone vergadering. Zie *Anglo-Belgian bank*, op. cit., p. 5. Bijlage p. ...

(14) A.R.A., Arch. Min. Fin., minuut van d'Huart aan De Theux van 6 december 1838. Zie ook Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3586.

De Kamer van Antwerpen is steeds sterk gekant geweest tegen elke soort naamloze vennootschap en laat niet na ook nu weer een uitval te doen tegen „cette foule d'établissements créés principalement pour réaliser une forte prime sur l'émission des actions et faire une belle part aux administrateurs et où souvent l'utilité réelle a été la dernière pensée des fondateurs”.¹⁵ De vorming van de naamloze vennootschap en de uitgifte van papiergeld zal de beurswoeker aanwakkeren: „l'agiotage, cette plaie sociale de notre époque”! Naast deze bijna klassieke argumenten tegen de maatschappijen sluit ze zich aan bij het oordeel van de ministers d.w.z. zij gaat in op de veroordeling die de formulering van de ministeriële brief impliceerde. Daarbij voegt de Kamer een afbrekende kritiek op de opstelling van diverse punten van het ontwerp tot statuten: de doelstelling is te vaag geformuleerd, de bepalingen betreffende de directie laten te veel vrijheid en vertonen een tendens tot oligarchie, succursalen zijn uit den boze... enz... Tenslotte komt een sterk wantrouwen tegenover buitenlandse kapitalisten tot uiting in dit rapport. De felheid van deze afkeer verbaast ons wel enigszins vanwege een stad die, door haar haven, toch meer dan enige andere stad in België op het buitenland gericht is.

De Kamer van Brussel daarentegen heeft zich in het verleden nooit principiëel tegen de vorming van naamloze vennootschappen verzet. Zij is integendeel één der weinige Kamers die vele stichtingen heeft gesteund, tegen de mening van de andere steden in. Dit was ondermeer het geval bij de zeer betwiste stichting van de zogenaamde Mutualité, een investeringsmaatschappij gesticht door de Société Générale¹⁶. Ondanks het vaag omlijnd doel en het enorme kapitaal werden geen bezwaren op dat punt door de Brusselse handelaars geopperd. De stichters van de Banque Anglo-Belge zullen daarentegen van de mogelijkheid tot verhoging van het kapitaal gebruik maken om te speculeren. Trouwens er zijn ruim genoeg instellingen voor krediet en vooral voor disconto: de meeste kleine handelaars maken daar zelfs nog geen gebruik van want: „(il) borne ses opérations aux ressources personnelles”. Het is een schande geld aan te nemen van buitenlanders temeer daar er gevaar dreigt dat deze vreemdelingen te grote invloed zouden krijgen. De recente catastrofe van de Banque de Belgique toont aan dat het uitgeven van nog meer bankpapier moet worden afgekeurd. Trouwens, de crisis zal de nieuwe bank beletten het nodige kapitaal in België te verzamelen¹⁷.

Dit oordeel — zeker indien men het vergelijkt met de goed gefundeerde adviezen die de Kamer placht uit te brengen — munt uit door de onbenuiligheid van de argumentatie, door een redenering die, zoals Chlepner opmerkt, „étonnerait un peu de nos jours”¹⁸. Deze mening, we mogen dit

(15) Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3586, rapport door Kamer van Koophandel te Antwerpen van 20 december 1838.

(16) De volledige naam van deze maatschappij was: Société des capitalistes réunis dans un but de mutualité industrielle. Haar oorspronkelijk gepland kapitaal bedroeg 50 miljoen frank met mogelijkheid tot verhoging tot 100 miljoen. Zie Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3593.

(17) Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3586, rapport door Kamer van Koophandel te Brussel van 18 januari 1839.

(18) Chlepner B.S., *La banque en Belgique*, T.I, Bruxelles, 1926, p. 182.

wel bijvoegen, zou men zeker niet verwachten van een Kamer die de belangrijkste en meest vooruitstrevende handelaars en bankiers van Brussel omvat. Het is dan ook niet moeilijk te veronderstellen dat hier hogere belangen mee gemoeid zijn. De reden ligt ogenschijnlijk voor de hand: tien van de dertien leden, waaronder de invloedrijke de Meeûs en Coghen, maken deel uit van de Société Générale. Tenslotte herinneren we eraan dat dit rapport eerst op 18 januari 1839 werd uitgebracht.

Welke houding nam de Société Générale aan? Uit de correspondentie geadresseerd aan Rothschild door zijn vertegenwoordiger in Brussel komen we iets meer te weten over de mening van de Meeûs, de gouverneur van deze bank. Rothschild's man, Richtenberger, was zoals gewoonlijk zeer vroeg op de hoogte van het plan¹⁹. Rothschild reageert aanvankelijk niet op diens bericht over de oprichting. Begin december vraagt hij echter zijn vertegenwoordiger om meer inlichtingen. Deze stelt hem gerust: er is een onderzoek bezig door de diensten van de betrokken departementen. De Meeûs vreest geen concurrentie: integendeel, deze bank zal veel schade kunnen berokkenen aan de Banque de Belgique²⁰. Terloops wijzen wij erop dat de pers de stichting gunstig had onthaald²¹.

Op 17 december barst de bom van de opheffing van de Banque de Belgique. Honderden handelaars en industriëlen geraken hierdoor in ernstige moeilijkheden. Dit is voor de promotors van de Banque Anglo-Belge een gelegenheid om de Belgische regering de duimschroeven op te leggen en een beslissing af te dwingen. Op 21 december bestelt een bode een nota bij het ministerie: Campbell en Skrine laten weten dat ze terug vertrekken naar Engeland om contact op te nemen met de aandeelhouders. De minister wordt uitgenodigd een beslissing te willen treffen, al is het slechts een voorlopige toezegging. Het aanbod van 20 miljoen nieuw kapitaal is zeker een welgekomen middel om uit de financiële slop te geraken. De minister zal zeker wel zijn verantwoordelijkheid beseffen²²? De Theux laat zich echter niet intimideren en laat hun weten dat hij op dit ogenblik nog geen beslissing kan treffen vermits de nodige elementen nog niet zijn verzameld. Het onderzoek is nog aan de gang²³.

Hij dringt er anderzijds bij Van de Weyer op aan meer inlichtingen over de stichters in te winnen en zijn oordeel over de stichting uit te spreken²⁴. Diezelfde dag doet het gerucht op de beurs de ronde dat er een ontwerp zou bestaan om de Banque de Belgique te versmelten met de Banque Anglo-Belge. Men verzekert, zo schrijft Richtenberger, dat het plan de goedkeuring van de regering en de koning zou wegdragen²⁵. We kunnen niet

(19) Gille, *Lettres à la maison de Rothschild...*, brief van 14 november 1838.

(20) Gille, *Lettres à la maison de Rothschild...*, brief van 3 december 1838.

(21) Zie o.m. *L'Indépendant*, 2 november 1838, p. 2, k. 1; 24 november 1838, p.2, k.2; 28 november 1838, p.2, k.2.

(22) Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3586, brief van Campbell aan de Theux van 21 december 1838.

(23) Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3586, brief van de Theux aan Campbell en Skrine van 21 december 1838.

(24) Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3586, brief van de Theux aan Van de Weyer van 21 december 1838.

(25) Gille, *Lettres à la maison de Rothschild...*, brief van 21 december 1838.

vaststellen of dit bericht gegrond is of niet. We hebben geen enkel voorstel van die aard teruggevonden in de officiële documenten. Richtenberger zelf spreekt trouwens later dit bericht tegen ²⁶.

Op het eind van december schijnt de goedkeuring zeer nabij. De Meeûs reageert op dit bericht op een typische manier: ... nous devons chercher dès à présent et dans les moments critiques de faire tout ce qui dépend de nous pour s'emparer de toutes les affaires, pour empêcher plus tard une grande concurrence...'' ²⁷ Rothschild weet goed genoeg hoe ondernemend en stoutmoedig de Engelsen zijn! De Meeûs vreest vooral de concurrentie als er zal moeten onderhandeld worden over de kapitalisering van de staatsschuld, als eenmaal het verdrag der XXIV artikelen is aanvaard. Hieruit blijkt nog steeds niet dat hij van plan is zich daadwerkelijk te verzetten tegen de oprichting. Rothschild reageert nog steeds niet.

Er valt echter in december nog geen beslissing noch gedurende de maand januari. Van de Weyer raadt de koning de goedkeuring af: hij is van mening dat deze stichting de vorming van elke andere bank zal beletten en vreest dat dan de Belgische regering zal overgeleverd zijn aan de willekeur van de buitenlandse directeurs ²⁸. Ook tegenover de Theux spreekt hij zich aldus uit, alhoewel hij anderzijds moet toegeven dat er op de reputatie van de stichters niets te zeggen valt. Vooral Isaac Goldsmid, die, naar het schijnt, ondertekend heeft voor 3.000 aandelen, is een zeer gefortuneerd financier ²⁹.

Ondertussen komen klachten binnen bij de betrokken ministeries over het uitstel ³⁰. Geruchten over onderhandelingen met de Banque de Belgique worden hardnekkiger. Zelfs in Parijs spreekt men ervan ³¹. Tenslotte blijkt het gerucht toch een grond van waarheid te bevatten vermits d'Huart aan Richtenberger verklapt dat de Banque de Belgique aan de Banque Anglo-Belge een voorstel tot vereniging had gedaan hetgeen echter door deze laatste niet werd aanvaard ³². Rond het midden van februari is er weer sterk sprake van de Anglo-Belgische bank. M.A. Goldsmid, die tot voorlopige gouverneur is benoemd komt nu zelf naar België om te onderhandelen. Het plan schijnt vastere vormen te hebben aangenomen: er zijn reeds Belgische directeurs benoemd en eveneens een vice-gouverneur van Belgische nationaliteit ³³. De financiële toestand vraagt dringend om een oplossing en het al of niet doorvoeren van de stichting van de Banque Anglo-Belge moet nu of nooit beslist worden.

(26) Gille, *Lettres à la maison de Rothschild...*, brief van 17 januari 1839

(27) Gille, *Lettres à la maison de Rothschild...*, brief van 26 december 1838.

(28) A.R.A., Papieren Van de Weyer, brief aan de koning van 28 december 1838.

(29) Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3586, brief Van de Weyer aan De Theux van 28 december 1838.

(30) A.R.A., Arch. Min. Fin., n° 306, brief van d'Huart aan De Theux van 26 januari 1839.

(31) Gille, *Lettres à la maison de Rothschild...*, brief van 17 januari 1839.

(32) Gille, *Lettres à la maison de Rothschild...*, brief van 20 januari 1839.

(33) *L'Indépendant*, 15 februari 1839, p. 2, k. 1. Het is waarschijnlijk een zekere DELISLE. Zie Arch. Min. Btl. Zk., NV's n° 3586, brief van Delisle aan de Theux van 26 februari 1839. Ook Ph. Vandermaelen en de heer Dussoit noemen zich Belgische stichters.

Op 16 februari schijnt uiteindelijk een beslissing te vallen; de directeur van het departement, Smits, stelt een minuut op voor een brief, gericht aan de Heer Skrine: de naamloze vennootschap is niet goed te keuren *in haar huidige vorm*. Het aantal verrichtingen die de bank zich toebedeelt is te uitgebreid, het kapitaal is te groot. Het land heeft op dit ogenblik geen behoefte aan een echte bank maar aan een discountkas³⁴. Indien de stichters de basis van hun operaties willen inkrimpen, is er nog discussie mogelijk³⁵. Uit diverse feiten is af te leiden dat deze brief niet werd verzonden: een dag later verkrijgt Goldsmid nog een audiëntie bij de koning³⁶; in een brief verzonden op 19 februari laat hij zijn adres weten opdat het beloofde antwoord daar zou kunnen toekomen³⁷. Een derde feit ten slotte is een tweede minuut op datum van 22 februari waarin aan Skrine gemeld wordt dat de minister in de huidige omstandigheden de stichting van de Anglo-Belgische bank niet opportuun acht en dus besloten heeft geen gevolg te geven aan de aanvraag tot goedkeuring. Elke discussiemogelijkheid blijkt dus nu uitgesloten³⁸.

Aan wie is dit categoriek neen, deze zo plots gewijzigde instructie te danken?

De correspondentie van Richtenberger werpt enig licht op de intriges die zich achter de schermen hebben afgespeeld. Op 12 februari bericht Richtenberger zijn werkgever dat er weer zeer veel sprake is van die Anglo-Belgische Bank, dat de directeur persoonlijk komt onderhandelen. Men heeft hem overigens verzekerd dat wel degelijk Isaac Goldsmid (een groot rivaal van Rothschild in Engeland) 3.000 aandelen heeft ondertekend³⁹. Dan besluit Rothschild in te grijpen. Hij geeft Richtenberger instructies om te beletten dat het plan zou doorgaan. De motieven kunnen we slechts vermoeden vermits de richtlijnen van Rothschild aan zijn correspondent zijn verloren gegaan. We kunnen alvast aannemen dat de vrees voor concurrentie de voornaamste drijfveer was. De Meeüs is vlug overgehaald om de mogelijke concurrent uit te schakelen en om al zijn invloed als drukkingsmiddel te gebruiken: „J'ai communiqué à Meeüs le contenu de votre lettre relatif à la Banque Anglo-Belge. M. Meeus fera de son côté tout ce qui dépend de lui pour la faire échouer, il a eu déjà plusieurs entretiens à ce sujet avec le ministre”. Richtenberger vindt steun aan het hof in de persoon van de invloedrijke Van Praet, die ook gekant is tegen de bank⁴⁰. Op 20 februari bevestigt hij nogmaals dat de Meeüs, zowel als hijzelf, alles doen om het plan te doen mislukken⁴¹.

(34) Zie artikel van *L'Indépendant*, 21 februari 1839, p. 1, k. 2 en 3 verdedigt eenzelfde opvatting. Merken we terloops op dat de schrijver van het artikel de idee van een Banque Anglo-Belge niet verwerpt.

(35) Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3586, minister de Theux aan Skrine, minuut van 16 februari 1839.

(36) Gille, *Lettres à la maison de Rothschild...*, brief van 12 en 18 februari 1839. Zie ook *L'Indépendant*, 21 februari 1839, p.1, k.2 en 3.

(37) Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3586, brief van Goldsmid aan De Theux van 19 februari 1839.

(38) Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3586, minuut de Theux aan Skrine van 22 februari 1839.

(39) Gille, *Lettres à la maison de Rothschild...*, brief van 12 februari 1839.

(40) Gille, *Lettres à la maison de Rothschild...*, brief van 17 februari 1839.

(41) Gille, *Lettres à la maison de Rothschild...*, brief van 20 februari 1839.

De Theux was waarschijnlijk geneigd om een al te welwillend oor te verlenen aan de opwerpingen van de heren Rothschild en de Meeûs, verenigd tot één front. Hij heeft steeds elke vorming van een financiële vennootschap met het grootste wantrouwen bejegend.

Chlepner, die niet op de hoogte was van de correspondentie van Rothschild schrijft aan deze vijandigheid vanwege de Theux de mislukking van het eerste plan toe. Toch moet hij toegeven dat inderdaad geruchten de ronde deden dat de weigering werd „geïnspireerd” door de „Société Générale”, „désireuse de maintenir un monopole raffermi par la déconfiture de la Banque de Belgique”⁴². Er was dus wel degelijk iets doorgelekt van de intriges achter de schermen. *l'Emancipation* schrijft: „On a repandu le bruit que certains financiers ne voulaient de concurrence et que certains hommes d'Etat n'avaient pas vu sans une satisfaction intérieure les événements venir au secours de leurs desseins”⁴³. Met deze laatste opmerking raken we aan een ander aspect van de zaak dat aansluit op de politieke problemen waarmee België op dat ogenblik worstelde: de al dan niet goedkeuring van het verdrag der XXIV artikelen. Op 26 februari stuurt een zekere Rends⁴⁴ een brief aan de minister. Hij dringt aan op een beslissing in de zaak van de Banque Anglo-Belge en wijst erop dat er geruchten de ronde doen dat de minister de beslissing uitstelt om de economische crisis te rekken. Aldus zou hij grotere drukking in het parlement kunnen uitoefenen ten einde de aanvaarding van het verdrag erdoor te krijgen. Het is waarschijnlijk om deze geruchten tegen te gaan dat de volksvertegenwoordigers Ad. Dechamps en J.B. Cassiers, gesteund door Graaf de Mérode, stappen ondernemen om de minister op zijn beslissing te doen terugkomen. De uitbreiding van het discontokrediet is het enige middel om de crisis op te lossen, zo schrijven zij. Elk uitstel zou ook in politiek opzicht fout zijn omdat, zodra de financiële crisis is opgelost, onze onderhandelingspositie tegenover de Conferentie van Londen veel zou vergemakkelijkt worden. Hun brief klinkt enigszins waarschuwend⁴⁵.

Anderzijds was, zoals Chlepner eveneens aanstipt, het wantrouwen tegen over Engeland een zeer verspreid gevoel. Men stelde dit land steeds voor als jaloers zijnde op de industriële successen van België en bereid elke kans aan te grijpen om onze industrie te monopoliseren⁴⁶.

Deze houding wordt zeer goed geïllustreerd in een pamflet dat naar aanleiding van de oprichting van de Banque Anglo-Belge verscheen, van de hand van een zekere P.H. Pauw⁴⁷. „Le but secret qu'on se proposait...était de s'emparer de toutes les affaires au détriment des positions

(42) Chlepner, *La Banque en Belgique*, op. cit., p.183.

(43) *L'Emancipation*, 26 februari 1839, p. 1, k. 3.

(44) Arch. Min. Btl. Zk., NV's n° 3586, brief van Rends (handtekening praktisch onleesbaar) aan De Theux van 26 februari 1839.

(45) Arch. Min. Btl. Zk., n° 3586, vertrouwelijke nota van Ad. Dechamps en Cassiers aan De Theux, s.d.

(46) Chlepner, *La Banque en Belgique*, op. cit., p. 182 en 183 voetnoot (3).

(47) Pauw P.H., *De la Banque Anglo-Belge, ou examen de conséquences dangereuses qui seraient résultées de cet établissement pour le commerce et l'industrie si le gouvernement belge lui avait accordé sa sanction...*, Bruxelles, 1839, 11 p.

acquises, et, une fois le commerce et l'industrie entre les mains des joueurs anglais, il leur devenait facile et à point nommé de détruire l'édifice commercial et industriel du pays" ⁴⁸. Er dient te worden opgemerkt dat Pauw een orangist was ⁴⁹ en uit hoofde van deze overtuiging reeds vijandig gezind tegenover Engeland ⁵⁰. Daarbij gaat hij uit van de verkeerde veronderstelling dat de zetel van de bank in Londen zou worden gevestigd. Belangwekkender is het feit dat Pauw een aanhanger van de Société Générale blijkt te zijn. Hij beweert herhaalde malen dat deze bank alleen ruimschoots in de behoeften van het land kan voorzien ⁵¹. Zelfs de stichting van de Banque de Belgique was, alhoewel geen „anomalie complète", toch een „superfluité", vermits de Société Générale toch bestond ⁵²! De Société Générale liet in de Courrier belge een aantal artikels te plaatsen, die, zonder Pauw's oververhitte taal goed te keuren toch dit laatste argument onderstrepen ⁵³. Zoals men weet veronderstelt men dat de Courrier belge in deze periode door de Société Générale werd gesubsidiëerd ⁵⁴.

L'Indépendant, één der meest gezaghebbende dagbladen, had in het verleden steeds de Société Générale gesteund ⁵⁵. Anderzijds heeft zij echter steeds gepleit voor een uitbreiding van de kredietmogelijkheden. Zij betreurt de beslissing van de regering de goedkeuring aan de Banque Anglo-belge te weigeren. Een nieuwe discontobank kon niets anders dan de kwijnende handel ten goede komen. Zij onthoudt zich echter van verdere commentaar, afgezien van de publikatie van een scherpe brief ingezonden door een abonnee waarin deze het pamflet van Pauw bespottelijk maakt ⁵⁶.

Ook de katholieke Emancipation kan de houding van de regering niet begrijpen. Er is een schaarste aan kredietmiddelen, de handelaars beklagen zich over het inkrimpen van het krediet ten gevolge van de crisis. De Société Générale, wier middelen nochtans uitgebreid waren, had inderdaad de vervaltermijn der effecten nog teruggebracht tot zes weken waar deze normaal drie maanden bedroeg. „Elle qui escompte rarement dans les temps ordinaires, n'escomptait plus du tout dans ces temps difficiles, et maintenant encore elle vient fort peu, nous assure-t-on, au secours du commerce proprement dit" ⁵⁷. De Société Générale zal deze strakke houding onder druk

(48) Pauw, *De la Banque Anglo-Belge...*, op. cit., p.4 en 5.

(49) Zie zijn pamflet: *La lumière sur la crise politique, commerciale et industrielle en Belgique*, Gent, 1839. Zie ook Chlepner, *La Banque en Belgique*, op. cit., p.182-183, voetnoot (3).

(50) Volgens de orangisten hadden de Engelsen de onafhankelijkheid van België mogelijk gemaakt met het doel de economische macht van N. en Z. te breken.

(51) Pauw, *De la Banque Anglo-Belge...*, op. cit., p.3 en 11.

(52) Pauw, *De la Banque Anglo-Belge...*, op. cit., p.3.

(53) bv. in de nummers van 26 mei, p. 1, k. 1 en 2 en 4 oktober 1839, p. 1, k. 1, 2, 3.

(54) Chlepner, *La Banque en Belgique*, op. cit., p.130, voetnoot (2).

(55) Chlepner, *La Banque en Belgique*, op. cit., p.130. Het zou interessant zijn te weten of zij aldus de mening vertolkt van haar voornaamste eigenaar, koning Leopold I. Echter, de hoofdredacteur, Faure, legde te veel onafhankelijkheidszin aan de dag om hierop te kunnen afgaan. Zie: Vermeersch A., *De structuur van de Belgische pers (1830-1848)*, Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse geschiedenis, Bijdrage 4, Leuven-Parijs, 1958, p.73-81.

(56) *L'Indépendant*, 25 mei 1839, p. 1, k. 3.

(57) *L'Emancipation*, 26 februari 1839, p. 1, k. 3.

van de dreigende concurrentie moeten laten varen. In februari aanvaardde zij ook effecten van derde en vierde klasse⁵⁸. Deze maatregel, die waarschijnlijk slechts tijdelijk geldig was, heeft het probleem van het tekort aan verdisconteringsmogelijkheden niet opgelost. Het besef van deze nood zette de groep Goldsmid er toe aan meer dan een jaar later een tweede poging te ondernemen om in België hun kapitalen te investeren.

Nu definitief bleek dat de regering nooit accoord zou gaan met de oprichting van een zelfstandige bank in Brussel, richtten ze zich terug tot de Banque de Belgique wier aanbod ze eertijds hadden afgeslagen. Deze bank zocht nog steeds haar toestand te consolideren. Na de catastrofe van december 1838 besloot de nieuwe directie geen industriële investeringen meer te ondernemen maar zich integendeel uitsluitend te wijden aan verrichtingen op korte termijn. Doch de bank kon geen voorschotten verlenen noch effecten verdisconteren met een kapitaal dat was aangetast. Er moest naar nieuw kapitaal worden uitgezien. Er werden verschillende formules overwogen. Men schijnt eerst gedacht te hebben aan een deelname van de schatkist⁵⁹. Dit ontwerp mislukte. Hierop volgde in juli-augustus 1840 een poging de Banque de Belgique herop te richten door een kapitaalverhoging verzorgd door onze Engelse kapitalisten. Ook dit plan zal echter mislukken en wel onder de hierna geschetste omstandigheden.

De onderhandelingen blijken terug op gang gebracht rond midden juli 1840. De directeur van de Banque de Belgique, Smits, verwittigt op 22 juli de vertegenwoordigers van de groep Goldsmid dat zij bereid zijn de besprekingen te hervatten⁶⁰. Deze stap zou zijn genomen nadat Smits de verzekering had gekregen dat de regering of liever het ministerie de transactie gunstig zou gezind zijn. Onmiddellijk was er reactie op de Parijse beurs vast te stellen: de aandelen van de Banque de Belgique ondergingen een merkbare stijging⁶¹. Dit feit kan ons inziens op twee wijzen worden verklaard: ofwel was dit een gevolg van aankopen geschied in opdracht van de bank zelf ten einde de koers van de aandelen op te drijven ofwel was dit een rechtstreeks gevolg van het bekend worden der op handen zijnde onderhandelingen. Wij zijn geneigd de eerste verklaring bij te treden vermits zelfs Rothschild op dat ogenblik nog niet ingelicht was⁶¹. Enkele dagen later kon Campbell-Gillan, die ook nu de onderhandelaar is, opnieuw een lijst voorleggen aan zijn Engelse vrienden en bekomt een kapitaalonderschrijving van 12 miljoen frank. Men verzekert dat dit bedrag tot 20 miljoen kon aangevuld worden, zodra er kans was dat het plan werd gerealiseerd. Er werd zelfs 25 miljoen aangeboden. De Banque de Belgique verkoos echter het nominale kapitaal te stellen op 30 miljoen (dus 50 miljoen in het totaal rekening houdend met de oorspronkelijke 20 miljoen van de Banque de Belgique zelf). Er zou echter slechts 20 miljoen onmid-

(58) Gille, *Lettres à la maison de Rothschild...*, op. cit., brief van 20 februari 1839.

(59) *L'Indépendant*, 2 september 1840, p. 1, k. 2.

(60) *L'Indépendant*, 14 september 1840, p. 1, k. 1; *Observateur*, 14 september 1840, p. 3, k. 1. Ingezonden brief van Piddington, vertegenwoordiger van Campbell-Gillan.

(61) Gille, *Lettres à la maison Rothschild...*, op. cit., brief van 23 juli 1840.

dellijk worden uitgegeven. De overblijvende tien miljoen zouden later in België worden geplaatst⁶². Deze nogal ingewikkelde overeenkomst was de oorzaak van een zekere verwarring in de berichtgeving betreffende het bedrag: sommige kranten noemen het kapitaal 30 miljoen⁶³, anderen geven 25 miljoen⁶⁴, nog anderen spreken van 12 miljoen⁶⁵.

Richtenberger licht ons in over het verdere verloop van deze eerste onderhandelingen. Er was een ernstig twistpunt ontstaan over de samenstelling van de beheerraad. Goldsmid stond er namelijk op één der twee directeurs te worden. Blijkbaar werd op dit punt de oude bepalingen van het ontwerp van de Banque Anglo-Belge gehandhaafd. Volgens dit plan zouden er, zoals hoger werd vermeld, twee directeurs de leiding waarnemen: één van Engelse en één van Belgische nationaliteit. De beheerraad van de Banque de Belgique kon deze regeling moeilijk aanvaarden, waarschijnlijk omdat zij vreesden, en terecht, dat het ministerie ernstige bezwaren tegen een Britse directeur zou hebben. Tenslotte was de Banque de Belgique nog altijd de tweede grootste financiële instelling van het land die een aanzienlijk gedeelte van de Belgische nijverheid controleerde. Bovendien zou de Banque de Belgique de naam van Banque Nationale willen aannemen, althans volgens de vertegenwoordiger van Rothschild⁶⁶! Jammer genoeg weten we praktisch niets méér over het verdere bepalingen van de opgestelde statuten. Het is echter waarschijnlijk dat de nieuwe aandelen en bijgevolg ook de nieuwe aandeelhouders van zekere voordelen ten opzichte van de oude aandelen zouden genieten hebben⁶⁷. Volgens Richtenberger gaf Goldsmid toe en zag af van zijn eis voor een directeurszetel⁶⁸ zodat het plan kon voorgelegd worden. Uit de verdere ontwikkeling blijkt echter dat dit niet zo was. Volgens de Moniteur waren de onderhandelaars het nog niet eens over enkele essentiële punten van het ontwerp toen zij dit rond het midden van augustus aan de minister ter goedkeuring aanboden⁶⁹. Minister Lebeau weigerde onder deze omstandigheden over het ontwerp te beraadslagen. Niettegenstaande zijn formele uitspraak werd er door de geïnteresseerden, tot grote verving van de minister, herhaalde stappen ondernomen om toch een beslissing los te krijgen, al was het slechts op officieuze wijze. We staan hier ogenschijnlijk voor een tamelijk eigenaardige situatie: welke reden bracht er deze financiers toe te trachten een beslissing te forceren nog voor zij zelf tot een bevredigend accoord zijn geraakt?

(62) *L'Indépendant*, 14 september 1840, p. 1, k. 1; *Observateur*, 14 september 1840, p. 3, k. 1.

(63) o. a. *Observateur*, 9 september 1840, p. 2, k. 2.

(64) o. a. Richtenberger: Gille, *Lettres à la maison Rothschild*, op. cit., brief van 13 augustus 1840.

(65) o. a. de minister van Frankrijk te Brussel. Arch. Min. Btl. Zk., Arch. Aff. Etr., Parijs, dossier 50/13, dépêche van 10 september 1840.

(66) Gille, *Lettres à la maison Rothschild...*, op. cit., brieven van 13 en 21 aug. 1840.

(67) zie *Journal de commerce d'Anvers*, 11 of 12 september 1840, aangehaald door *L'Indépendant*, 13 september 1840, p. 1, k. 2.

(68) Gille, *Lettres à la maison Rothschild...*, op. cit., brief van 13 aug. 1840.

(69) *Moniteur Belge*, 9 september 1840, aangehaald door *L'Indépendant*, 10 september 1840, p. 2, k. 4.

De briefwisseling van Rothschild brengt ons andermaal een verklaring omtrent de achtergrond van deze financiële intriges. De geschiedenis van de herinrichting van de Banque de Belgique geraakte verwickeld in de perikelen van de staatsfinanciën. De staatskas moest namelijk dringend gespekt worden en men dacht aan een nieuwe lening. De kersverse minister van financiën Mercier, sloeg een eerste aanbod van Rothschild af tot grote ontstemming van deze laatste. Om diverse redenen, waarop we hier niet kunnen ingaan, wilde de regering liever een andere oplossing vinden. Zij trachtte op de geldmarkt te Parijs, Londen of Amsterdam op betere voorwaarden geld te verkrijgen. Deze poging om zich van het „juk" van Rothschild te bevrijden heeft onze regering zich echter bitter beklaagd. Wegens de toenemende spanning tussen Engeland en Frankrijk, verslechterde de internationale toestand in zulke mate dat er geen sprake meer was van op de vrije markt een lening te plaatsen ⁷⁰. De minister moest zich teneinde raad terug tot Rothschild wenden. Deze weigerde aanvankelijk botweg om te onderhandelen. Zodoende verkeerde de regering in grote verlegenheid ⁷¹. Goldsmid en de Banque de Belgique trachtten deze toestand uit te buiten. Zij boden aan het door de Engelsen aangeboden kapitaal aan te wenden voor de lening, op voorwaarde dat de regering de verening met de Banque de Belgique zou goedkeuren ⁷². Op 2 september werd opnieuw het ontwerp ingediend. De *Moniteur* laat uitschijnen dat er iets aan het plan zou gewijzigd zijn. Het is eerder waarschijnlijk dat de financiers de minister heeft uitgenodigd over bovengenoemde voorstel te beraadslagen. Inderdaad: niettegenstaande het feit dat het ontwerp niet in de vereiste vorm werd opgesteld, en dat het niet aan de goedkeuring der algemene vergadering der aandeelhouders werd voorgelegd, werd onmiddellijk een ministerraad belegd.

De *Moniteur* gewaagt niet over het probleem van de lening. De regeringskrant beweert dat de minister besloot vlug op te treden omdat hij een verdere uitbreiding van de beurs-speculaties vreesde ⁷³. Dit element kan natuurlijk een rol hebben gespeeld maar we kunnen moeilijk aannemen dat de vrees voor beurs-speculaties de ministerraad ertoe kon bewegen twee achtereenvolgende spoedvergaderingen aan dit ontwerp te besteden, tenzij er meer op spel stond.

Toen is uiteindelijk een beslissing gevallen. De regering besloot de heroprichting van de Banque de Belgique onder deze omstandigheden niet goed te keuren. Bijgevolg werd ook het aanbod van Goldsmid betreffende de staatslening afgewezen. Het lijkt ons de moeite waard letterlijk aan te halen hoe volgens de *Moniteur* de weigering werd geformuleerd: „Deux conseils des ministres eurent lieu successivement pour en délibérer, et, dès le vendredi 4 septembre, une lettre fût adressée à M. le directeur de la Banque

(70) nl. wegens de Oosterse kwestie.

(71) Gille, *Lettres à la maison Rothschild...*, op. cit., brief van 19 augustus 1840 en van 21 augustus. De lening werd eerst op 10 november 1840 gesloten. Voor tekst zie Gille, *op. cit.*, annex 12, p. 383 en 384.

(72) Gille, *Lettres à la maison Rothschild...*, op. cit., brief van 2 september 1840.

(73) *Moniteur belge*, 9 september 1840, aangehaald door *l'Indépendant*, 10 september 1840.

de Belgique pour lui annoncer que le projet avait rencontré de graves objections dans le sein du conseil". Goldsmid komt de volgende morgen vragen of er nog enige hoop is op een goedkeuring. „Le ministre lui répondit que, d'après l'avis du conseil et dans les termes du projet, il devait lui rester peu d'espoir; sollicité encore d'exprimer son opinion personnelle, le ministre lui déclara qu'elle était conforme à celle du conseil" ⁷⁴. Deze tekst is de enige officiële verklaring die door de regering in dit verband werd gepubliceerd. Zij spreekt zich niet uit over de motieven van de afwijzing. De formulering blijft diplomatisch vaag: er is weinig hoop maar het is geen kategoriek neen.

De groep Goldsmid heeft dan ook niet alle hoop opgegeven na deze tweede mislukking. De vertegenwoordiger van Gillan bleef nog lange tijd in Brussel ⁷⁴. Er werd ogenschijnlijk definitief afstand gedaan van een plan tot wederoprichting van de Banque de Belgique met de groep Goldsmid. Dit betekende echter niet dat alle contact met de bank werd verbroken. Er wordt nog verteld dat zij zich gezamenlijk hebben aangeboden voor de staatslening: de moeilijkheden met Rothschild blijven immers nog lang voortduren en de lening wordt eerst in november afgesloten ⁷⁵. Anderzijds zijn kort daarop nieuwe onderhandelingen begonnen over de mogelijke vestiging van een discontobank te Gent.

Vooraleer over te gaan tot deze derde en laatste episode van de geschiedenis van de Anglo-Belge bank, lijkt het ons interessant na te gaan hoe de pers op de tweede weigering heeft gereageerd.

We weten reeds dat de eerste poging tot het stichten van een discontobank met sympathie werd begroet en de weigering van de regering erg werd betreurd. *L'Indépendant* hoopt nog steeds dat er iets zal gedaan worden om het discontokrediet uit te breiden en aldus de handel en onrechtstreeks de industrie uit het slop te helpen. Zij meent niet dat de Banque de Belgique dit nieuwe kapitaal werkelijk nodig heeft om de crisis te overleven want haar toestand verbetert gestadig. Als het echter in de bedoeling ligt van de directeurs door een kapitaalsuitbreiding de discontomogelijkheden te vergroten zou een herstichting wel degelijk gewenst zijn ⁷⁶.

Wanneer nu de weigering bekend werd, ontstond er een polemiek tussen degenen die het besluit van de minister goedkeurden en anderen die teleurgesteld waren. De discussie werd bemoeilijkt — of misschien juist in de hand gewerkt — door het feit dat geen enkele duidelijke verklaring werd afgelegd en men dus naar mogelijke motieven slechts kon gissen. Globaal werden de drie volgende redenen naar voren gebracht: eerst en vooral de vrees dat de directie van de Banque de Belgique in handen van buitenlandse kapitalisten zou terecht komen. Anderzijds zou er twijfel bestaan betreffende de reële verwezenlijking van het kapitaal. Een derde reden zou hierin bestaan dat men er niet mee accoord ging privileges aan de nieuwe aandelen te verlenen. Dit laatste argument, naar voren gebracht door de Jour-

(74) *L'Indépendant*, 14 september 1840, p. 1, k. 1; Gille, *Lettres à la maison Rothschild...*, op. cit., brief van 17 september 1840.

(75) Gille, *Lettres à la maison Rothschild...*, op. cit., brief van 17 september 1840.

(76) *L'Indépendant*, 2 september 1840, p.1, k.1 en 2.

nal de commerce d'Anvers, lijkt ons niet doorslaggevend: over dergelijke bepalingen kon men discussiëren⁷⁷. De twee andere bezwaren zijn echter onoverkomelijk. De vrees voor buitenlandse indringing is het oude argument dat twee jaren tevoren doorslaggevend was voor de regering de Theux. Het blijft ook van kracht voor de liberale regering van Lebeau te meer daar Goldsmid er op bleef staan directeur te worden⁷⁸. Dit argument vindt ook bij de pers verdedigers⁷⁹. Toch blijkt de twijfel omtrent de werkelijkheid van het beloofde kapitaal ditmaal de doorslag te hebben gegeven. De Franse gezant te Brussel is deze mening toegedaan⁸⁰. L'Indépendant die doorgaans goed is ingelicht, verdedigt eveneens deze stelling.

Inderdaad, er was weliswaar 20 miljoen beloofd, maar voor slechts 12 miljoen werden er verbintenissen aangegaan. Deze twaalf miljoen zouden niet volledig gestort worden. In de statuten waren slechts drie stortingen voorzien, elk van 10 procent d.w.z. ten bedrage van zes miljoen frank. De storting van de overblijvende 60 procent kon moeilijk afgedwongen worden van buitenlanders. Terecht vroeg men zich af of, gezien de ongunstige politieke evolutie, de Engelse onderschrijvers nog wel bereid waren hun verbintenissen na te komen. Indien hierdoor de Banque de Belgique in moeilijkheden geraakte, zou de regering nogmaals de bank uit de nood moeten helpen. Zij heeft blijkbaar dit risico niet durven lopen⁸¹.

L'Indépendant, die algemeen als de spreekbuis van de regering werd beschouwd, had vooral van de Commerce Belge aanvallen te verduren. De uitlatingen van deze krant waren echter zo gewild vijandig, de aangehaalde argumenten zo slecht gefundeerd dat l'Indépendant zelfs geen moeite deed deze te weerleggen⁸². Andere gezaghebbende kranten als Le Journal de Liège en Le Journal de Commerce d'Anvers waren het eens met l'Indépendant. L'Observateur beperkt zich er toe de artikels van l'Indépendant en Moniteur aan te halen⁸³.

Het duurde bijna een jaar voor de Engelse kapitalisten weer van zich doen spreken. Eindelijk zal hun streven beloond worden. Zij verkregen namelijk, zoals hoger gemeld, de toelating tot oprichting van een disconto-emissiebank te Gent.

De Gentse industrie had het meest te lijden gehad onder het ontoereikende kredietsysteem. De jaren dertig waren bovendien niet gunstig geweest voor deze nijverheidstak die grote moeite had om zich aan de gevolgen van de breuk met Nederland aan te passen. Het agentschap van de Société Générale in deze stad was reeds lang opgedoekt. Buiten de partikuliere bankiershuizen konden de Gentse industriëlen en handelaars nergens terecht. Het is dus niet verwonderlijk dat de groep Goldsmid met hun ontwerp

(77) *Journal de commerce d'Anvers*, 12 of 13 september 1840, aangehaald door *L'Indépendant*, 14 september 1840, p.1, k.1.

(78) Gille, *Lettres à la maison Rothschild...*, op. cit., brief van 25 augustus 1840.

(79) zie artikel *Journal de Liège*, van 12 of 13 september 1840, afgedrukt in *L'Indépendant*, 14 september 1840, p.1, k.1.

(80) Arch. Btl. Zk., Arch. Aff. Etr. Parijs, dossier 50/13, dépêche van 10 september 1840.

(81) *L'Indépendant*, 10 september 1840, p. 1, k. 1.

(82) *L'Indépendant*, 13 september 1840, p.1, k.1.

(83) *L'Observateur*, 9 september 1840, p.2, k.2.; 10 september 1840, p.2, k.4.

in deze stad meer kansen op succes had.

We weten weinig af van de onderhandelingen die aan de stichting zijn voorafgegaan. Dank zij een artikel in de *Messenger de Gand*⁸⁴ kunnen we ons echter een idee vormen van wat zich achter de schermen heeft afgespeeld. De besprekingen waren langdurig en schijnen zeer moeilijk te zijn verlopen. Indien men tenslotte toch tot een oplossing is gekomen, was dit te danken aan enerzijds aanzienlijke toegevingen van de kant van de Engelse stichters en anderzijds aan de medewerking van de *Société Générale*.

Vooraleer in te gaan op de vraag waaruit juist deze medewerking bestond zullen we eerst even de statuten van de *Banque des Flandres* ou *Gantoise* nader bekijken. De notariële akte kwam tot stand op 13 augustus 1841, en werd goedgekeurd bij koninklijk besluit op de 28ste van dezelfde maand. De bank was uitsluitend een disconto- en emissiebank. Zij mocht zich dus niet inlaten met industriële investeringen. Haar sociaal kapitaal werd op 10 miljoen frank gesteld. Zij verkreeg de toelating haar operaties te beginnen wanneer 5.000 aandelen, dus de helft van het kapitaal, waren onderschreven. Bij de notariële akte werd aan deze eis voldaan. De vier vertegenwoordigers van de Engelse kapitalisten verbinden zich ertoe elk 1.250 aandelen te nemen. Dit zijn M.A. Goldsmid, die voorzitter van de beerraad wordt, Cambell-Gillan en Skrine, die beiden beheerders zullen zijn. Tenslotte neemt een Londense Bankier Harris eveneens 1.250 aandelen⁸⁵.

Deze bepalingen blijken echter helemaal niet definitief te zijn: de *Société Générale* had blijkbaar bij de stichting haar steun toegezegd en door deze garantie werden de statuten goedgekeurd. Naderhand is de *Société Générale* haar voorwaarden gaan stellen. Eerst nadat deze onderhandelingen tot een goed eind werden gebracht heeft de bank haar loketten geopend. Dit geschiedde op 1 juli 1842, dus bijna een jaar na de ondertekening van het koninklijk besluit! Afgaande op hetgeen de *Messenger* ons hierover vertelt heeft de bank zware eisen gesteld. Zij heeft geen enkel risico willen lopen. Volgens de statuten was het sociaal kapitaal vastgesteld op 10 miljoen waarvan de helft door de Engelsen zou geleverd worden. De definitieve overeenkomst zou evenwel luiden dat 10 miljoen als een maximum zou beschouwd worden maar dat men zou starten met een minimumkapitaal van 5 miljoen waarvan er slechts drie door de Engelse groep zouden worden onderschreven. De overige twee miljoen werden waarschijnlijk te Gent geplaatst en uitgegeven door de stichters. Ten slotte opende de *Société Générale* in mei 1842 een onderschrijving voor 1.000 supplementaire aandelen te Brussel op de zetel van de bank. Dank zij het prestige van de *Société Générale* werd dit miljoen vlug onderschreven⁸⁶. Zo werd meer dan de helft van het kapitaal geplaatst en hielden de buitenlandse en binnenlandse belangen zich in evenwicht.

Bovendien is de bank erin geslaagd alle Engelse beheerders met uitzon-

(84) Artikel van *Messenger de Gand* aangehaald (volledig) door *Courrier Belge*, 28 april 1842, p.1, k.2 en 3.

(85) Demeur Ad., *Les sociétés anonymes de Belgique en 1857. Collection complète des statuts*. Bruxelles, 1859, p.13. Zie ook Arch. Min. Btl. Zk. NV's, n° 3872.

(86) Chlepner; *op. cit.*, p. 231.

dering van Goldsmid uit de beheerraad te verwijderen⁸⁷.

Wat zijn nu de voordelen die de Société Générale in ruil voor deze toegevingen aanbood? Buiten de hogervernoemde uitgifte vermelden we nog het feit dat de Bank in Brussel de biljetten van de Banque des Flandres „comme écus” zou aanvaarden. Het grootste voordeel bleek tenslotte het feit dat de Société Générale erin toestemde de effectenportefeuille van de Gentse bank te herdisconteren. Door deze gunst was de Banque des Flandres in staat veel meer krediet te verlenen dan haar beperkt kapitaal normaliter zou hebben toegelaten⁸⁸. Aldus heeft deze bank werkelijk grote diensten kunnen bewijzen aan de Gentse industrie.

We kunnen slechts gissen naar de motieven die de Société Générale er toe hebben gebracht haar oorspronkelijk vijandige houding tegenover de Engelse stichting te laten varen. Frère⁸⁹, die Chlepner napraat⁹⁰, vertelt ons dat de Banque des Flandres tot stand kwam dank zij de steun van koning Leopold I. Chlepner baseert deze bewering op het feit dat Leopold I een groot aantal aandelen van de bank heeft gekocht⁹¹. De invloed van Leopold I zou het gebaar van de Société Générale kunnen verklaren. De bank heeft steeds gezorgd in goede verstandhouding met de koning te leven en het is inderdaad mogelijk dat deze laatste drukking heeft uitgeoefend om zijn Engelse vrienden niet andermaal teleur te stellen. Een bijkomende aanduiding die wijst op een mogelijke tussenkomst van de koning is het feit dat de goedkeuring van de oorspronkelijke statuten ditmaal zonder slag of stoot door het ministerie werd verleend. In april 1841 had immers het liberale ministerie Lebeau plaats gemaakt voor de unionistische regering Nothomb, die sterk onder de invloed van de koning stond. Anderzijds heeft de bank ongetwijfeld de wijste partij gekozen zodra ze gewaar werd dat de stichting niet te verhinderen was: liever een weliswaar lastige bondgenoot dan een onafhankelijke concurrent.

Tenslotte willen we nog vermelden dat de nieuwe beheerraad van de Banque des Flandres was samengesteld uit zeer gekende Gentse notabelen. Maakten er onder meer deel van uit: bankier De Meulemeester die jarenlang agent was van de Société Générale te Gent, en leden van de familie Verhaeghe-De Naeyer. De bank raakte desondanks in moeilijkheden tijdens de crisis van 1847-1848, en de Société Générale moest zoals ze had gevreesd, te hulp komen. Het oplossen van deze moeilijkheden werd sterk belemmerd door het feit dat de Engelse stichters niet bereid waren verdere stortingen op hun aandelen te doen. Zo bleek de vrees van de regering dan toch gegrond⁹².

(87) *Messageur de Gand in Courrier belge*, 28 april 1842, p.1, k.2.

(88) Chlepner, *La Banque en Belgique*, op. cit., p. 232. Zie ook Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3872, correspondentie van Chitti, commissaris van de regering bij de bank, en A.R.A. Arch. Société Générale, n° 175.

(89) Frère, L., *Etude historique des sociétés anonymes belges*. T. I, 1819-1873. Bruxelles, 1950, in 4°, p. 42.

(90) Chlepner, *La banque en Belgique*, op. cit., p.230, voetnoot (2).

(91) Zie ook *Banque des Flandres, Notice historique*, éditée par la Banque, Gent, 1913.

(92) zie hiervoor Arch. Min. Btl. Zk., NV's, n° 3872, correspondentie van Chitti en A.R.A., arch. Société Générale, n° 175.

De gevestigde financiële machten hebben ongetwijfeld het oorspronkelijke plan voor de oprichting van een grote onafhankelijke discontobank doen mislukken. De moeilijkheden die de stichters daarna nog moesten overwinnen niettegenstaande vele toegevingen vloeiden voort, voor een groot gedeelte, uit het wantrouwen ten opzichte van de vreemde financiers. Het feit dat de Engelsen er op stonden persoonlijk de door hen gestichte onderneming te leiden was het grote struikelblok, vooral omdat het een bank betrof. Nochtans, niemand buiten de *Courrier belge*, dacht eraan als argument in de discussie naar voren te brengen dat, alhoewel de beheerraad Belgisch was, het oorspronkelijk kapitaal van de *Banque de Belgique* voor 19/20sten in Frankrijk werd geplaatst⁹³. Ook een belangrijk deel van de aandelen van de *Mutualité* werden in Frankrijk verspreid en er werden verschillende steenkool- een metaalbedrijven door Fransen onder de vorm van naamloze vennootschap opgericht.

Frankrijk was ons weliswaar nader dan Engeland en dit laatste land had een slechte reputatie voor zijn financiële fantasieën.

Nochtans was de redenering die aan de basis van de stichting lag ongetwijfeld juist. De organisatie van het commerciële krediet vertoonde grote tekortkomingen⁹⁴. De *Banque de Belgique* was in dit opzicht tekort geschoten. Zij had de handelaars bitter teleurgesteld door het overgrote deel van haar kapitaal te besteden aan industriële investeringen in plaats van de discontomogelijkheden uit te breiden zoals van haar verwacht werd. De talrijke stichtingen van financiële vennootschappen van de dertiger jaren hadden geen verbetering in de toestand gebracht. Er was een tweede crisis nodig om de lang gevraagde maatregelen te zien verwezenlijken. Onder impuls van de moeilijkheden in 1848 kwamen twee instellingen tot stand die speciaal het probleem van het commerciële krediet en het emissieprobleem dienden op te lossen: de *Union du Crédit*⁹⁵ en de *Nationale Bank*.

(93) *Courrier belge*, 26 mei 1839, p.1, k.1.

(94) zie Chlepner, *La Banque en Belgique*, op. cit., p. 310-311.

(95) Opgericht in Brussel in 1848. Dit initiatief werd nagevolgd in Gent (1855), Luik (1856), Antwerpen (1864).

BIJLAGEN

(Confidential)

ANGLO-BELGIAN BANK

This undertaking has originated in the conviction, that the existing banks in Belgium cannot supply the growing wants of its productive industry; that the system of its banking is susceptible of great improvement; and that the commercial and political alliance subsisting between England and Belgium will be beneficently promoted by an association which facilitates the monetary transactions, and aids and extends the trading intercourse between the two countries.

The population of Belgium, by the census of 1836, was 4,242,600; that of the cities forming about one-fourth of the whole. The fertility of its soil, and the care bestowed upon its cultivation, have rendered its agriculture more productive than that of any other country in Europe. The number of cultivated English acres, according to Mons. Quetelet's accurate tables, is upwards of six millions; and the uncultivated land about one-sixth of that amount. The produce raised from the land is far beyond the home consumption; and there is, consequently, an extensive exportation of wheat, rye, barley, oats, rape-seed, hops, tobacco, flax, clover-seed, (for which Belgium has long been famed,) hemp, and other agricultural productions. The quantity of flax annually grown in the two provinces of East and West Flanders alone, is estimated at 40 millions of francs, (or £ 1,666,666 13s. 4 d.)

The manufacturing industry of Belgium embraces cottons, silks, woollen tissues, cloths, stuffs, lace, carpets, and linens; a very large quantity of which is exported to the various European markets. In proof of the extent and value of some of these manufactures, it may be stated that the total produce, in 1836, of the linen looms was 750,000 pieces, valued at 100 millions of francs, (£ 4,166, 666 13s. 4d. sterling.) The manufacture of flax, in its various states, employs more than 400,000 workmen, or nearly one-fourth of the entire population. The cotton factories in Antwerp and Flanders absorb a capital of 60 millions of francs; yield annually 84 millions of francs, and afford employment to 122,000 persons. In one branch of the lace manufacture (tambouring) 50,000 females are employed; whilst the value of the lace and tulle yearly exported amounts to two millions of francs.

The products of the iron foundries, which are chiefly situated in the south of Belgium, present even more remarkable results, considering the comparatively recent period during which they have been in full operation. The quantity of iron arising from the southern establishments is 150 millions of kilogrammes, (or about 147,530 tons,) valued at, nearly, 60,000,000 of francs. At Mr. Cockerill's well-known establishment at Seraing, near Liège, which stretches for a mile along the Meuse, 300 steam engines of 900 horse power are in unceasing activity; 3,700 workmen are employed;

and the average weight of articles daily manufactured is 25,000 kilogrammes. The city of Liège contains, amongst its other establishments, about fifty manufactories of arms, which, in 1836, produced 349,379 stand-of arms. The increasing value of this branch of industry since the revolution may be estimated from the fact of the value of these articles having risen from 3,145,775 francs in 1829, to 7,000,000 francs in 1836. An equally marked increase has taken place in the cutlery of Namur, (which has not inaptly been called the Sheffield of Belgium,) and which employs nearly 6,000 workmen.

Without particularising the various mineral riches of Belgium, it may be sufficient to observe, that in coal, the province of Hainaut alone produces more than the whole kingdom of France. The coal-mines of Mons, Charleroi, Liège, and Marimont, supply annually, 3,200,000,000 kilogrammes. In 1836, 31,190 workmen were employed in 230 coal-mines, and the products were estimated at 32,000,000 francs; whilst in France (with a population eight times larger than that of Belgium) there are only 198 mines in operation, employing 17,500 miners, and leaving an annual return of 19,000,000 francs, (£ 791,666 13s. 4d.)

The minor departments of industry — sugar-refineries, (of this article 3,998,320 kilogrammes were exported from Ghent, alone, in 1836,) porcelain, and glass-works, breweries, (about 2,800 in number,) &c., are equally prosperous with those above enumerated.

Since the revolution of 1830 an extraordinary impetus has been given to the commerce and manufactures of the country, by the construction of railroads, which have approximated all the great marts of industry, and opened to them a cheap and rapid access to the sea. The project of law of 1834, made Malines (Mechlin) the centre of all the railroads, from which roads were to branch on the north-east through Louvain, Liège, and Verviers, to the frontiers of Prussia; on the north to Antwerp; on the west through Termonde, Ghent, and Bruges, to the port of Ostend; and on the south through Brussels and Hainaut, to the frontiers of France. A subsequent law decreed a section, placed near Ghent, to pass through Courtrai to the French frontiers towards Lisle; and by a branch to include Tournay on the line; and, also, the construction of a branch from Brussels to Namur.

The rapidity with which a large portion of this admirable system of railway intercommunication has been completed, furnishes a gratifying testimony to the energy of the government, by whom it was planned. The roads from Brussels to Antwerp through Malines, and thence through Termonde, Ghent, and Bruges, to Ostend; and to Liège through Louvain, are now open to the public; and it is confidently expected that before the close of the next year, the railway to Cologne (on the Rhine) will be finished, with a communication to some of the towns included in the lines of the second law. In the formation of branch railways, which government has left open to public competition, the spirit of the people has seconded the fostering enterprise of the government; for there is now before the legislature thirty-six petitions from private companies for authority to construct branch or auxiliary railways.

When all these railroads are completed, a new era will be opened in the

social history of Belgium. The communication between the Rhine, the sea, and the Scheldt, must secure to her whole of the transit trade of central, southern, and western Germany, which now either follows the course of the Rhine to Rotterdam, or, by reason of the lower rates of duty, passes through Hamburg and Bremen. By the same quick and economical route, the products of Belgian industry will be conveyed to the German markets; and by means of steam navigation on the Rhine, to the heart of Switzerland. In this beneficial intercourse England will participate by supplying all these markets with her colonial goods, and with the various manufactured articles which do not come into hostile competition with those of Belgium. The immediate approach to the sea must materially contribute to the advancement of every branch of industry carried on in the inland towns; whilst the communication between these towns cannot fail to unite their inhabitants more closely with each other. Neither should it be overlooked, that the railways, by making Belgium the best highway to a large portion of the continent, will be another source of wealth to the country.

All the advantages above detailed will be augmented by the proposed railway communication between Lisle and Calais, and Calais and Paris, for the former of which a law has been passed by the French legislature, and the latter is to be brought under its notice in the ensuing session. A railway from Strasbourg to Switzerland, which is now under consideration, would form the first link in the chain of connexion between London and Basle, between which towns it would reduce the distance to a passage of 72 hours! The final consummation of these vast national undertakings will be the extension of a railway through Prussia, to unite the Scheldt with the Baltic, a project which is said to be seriously entertained by several enterprising capitalists in Belgium and Prussia.

But the railway undertakings, either completed or *in embryo*, afford one evidence only of the rapid advance of the Belgians in the career of national wealth. Since the revolution there has been a remarkable efflux of that capital, which was formerly kept in a state of unproductive inactivity, as the following *autorisations* granted by the Government within the three last years, for the establishment of new manufactories, will at once testify: —

Antwerp	171	East Flanders	159	Limburg	129
Brabant	259	Hainaut	698	Luxembourg	20
West Flanders	209	Liège	260	Namur	57

Making a total of 1968 new manufactories, which will employ upwards of 400 steam engines.

The amount of Capital embarked by different companies in various enterprises since 1833, is thus classified in a paper lately presented to the Chamber of Deputies: —

	Francs
Coal mines, blast furnaces, and iron making	40,540,000
Sociétés Générales	45,000,000
Glass-making	8,000,000
Sugar-making	8,130,000

Insurance Companies	71,200,000
Roads	3,500,000
Societies for Loans on Mortgages and Annuities	43,000,000
Other companies for various operations	26,321,000

In all ... 245,691,000 francs

Or, £ 10,207,125 Sterling.

In the shipping trade, which the revolution was said to have annihilated, there are equally authentic proofs afforded of progressive improvement. Take as an instance the „Returns of Arrivals in the Port of Antwerp for the three years ending in 1837:” —

	Foreign.	Belgian.	Total	Tonnage
1835	939	250	1189	153,243
1836	959	286	1245	176,079
1837	1073	353	1426	225,030

Such, then, is the extended field which Belgium presents for the operations of banking — a field for which we look, in vain, to Scotland or Ireland for a parallel. This field is now almost exclusively occupied by two banking associations — *La Société Générale*, and *La Banque de Belgique*, both of recent origin; the former having been constituted by Royal Charter in 1822, and the latter, in 1835. These banks are possessed of large capitals, and are administered by men of talent and integrity; but their peculiar constitutions, and an exclusive system of management, unfit them for discharging all the legitimate functions of banking. They are, in fact large commercial associations, investing their capital in private trading companies; in lands and houses, and in other descriptions of securities, the resort to which, in this country, would injure the credit, and endanger the safety of a bank. By this diversion of capital from strictly banking purposes, they are compelled to limit the amount of their discounts, to cramp their circulation, and to withhold that judicious accommodation to the various classes of producers which gives a healthy stimulus to industry and enterprise, and yields a lucrative return to the lender.

The capital of *La Société Générale* consists of 50,000,000 of florins, (or 105,820,000 francs,) £ 4,417,666 13 s. 4 d. sterling, of which 20,000,000 are represented by woods, lands, and forests. The remaining 30,000,000 are composed of 600,000 shares, of 500 florins each. In 1836, the surplus or reserve fund amounted to 20,000,000 of francs; and the dividends paid to the proprietors, after deducting three per cent. from the net profits in shape of a gratuity to the Governor and Directors, (in addition to very liberal salaries,) have averaged between seven and eight per cent. The present price of the stock is 828 florins.

The capital of *La Banque de Belgique* is 20,000,000 of francs, divided into shares of 1000 francs each, the whole of which has been paid up. A considerable proportion of its capital is invested in the stock of Joint Stock Trading Companies, and in mortgages upon real an personal property. The

dividends (after the three per cent. deduction from the profits to the administration) have ranged between eight and ten per cent. The present value of the shares is 1480 francs.

These banks being founded upon the French law of partnership, (*Sociétés Anonymes*,) the responsibility of the shareholders is limited to the amount of their stock. They issue notes of the value of 40, 100, 500, and 1000 francs, payable to bearer in specie. They limit their discounts to bills which have *three well-known signatures*, and are at short dates — a practice to which they have rigidly adhered, in spite of continual remonstrances from the mercantile classes. The paper of a large portion of the trading community is, consequently, excluded from discount at the banks; and that of the small traders and manufacturers is altogether proscribed. These parties are obliged either to retain the bills in their hands until the period of maturity, or to submit to heavy sacrifices by having recourse to private discounters. Loans and cash credits (advances upon bonds) are never granted.

By thus narrowing the sphere of their banking operations, the circulation of both banks is necessarily limited, and the amount scarcely exceeds 26,000,000 francs, or nearly £ 1,000,000 sterling, about *one-third* of that of Scotland, the population of which is not much above one-half of that of Belgium.

The establishment of branch banks acting in concert with, and controlled by, the parent institutions, (a system which has prevailed in Scotland for upwards of a century and a half, and is now fully developed in England and Ireland,) is almost unknown in Belgium; the only branches established by *La Société Générale*, and *La Banque de Belgique* being at Antwerp and Liège; and even these branches are associated with trading companies. All the large trading communities, as Ghent, Louvain, Bruges, Verviers, Malines, Namur, &c., derive no advantage whatever from the national banks, and even in these places their notes are at a discount!

The private bankers in Belgium, (of which there are between 300 and 400,) whose united capital does not exceed 20,000,000 francs, are all, more or less, connected with the national banks. They act rather as agents than bankers, in collecting the bills drawn upon persons in the various towns and villages, for which they charge a commission, and, not unfrequently, a handsome *agio*.

It is proposed by the ANGLO-BELGIAN BANK to introduce into Belgium a new and improved system of banking, based upon principles whose soundness has been tested by long experience in Great Britain and Ireland; and administered in such a spirit as to afford every practicable facility to the trade, commerce, and agriculture of the kingdom. It will encourage the legitimate trade between England and Belgium; regulate and facilitate the monetary exchanges, and, by means of agents in the various trading *emporia* of the continent, it will promote and sustain the commercial relationships which Belgium has already formed with its European customers. The accomplishment of these objects will be advanced by engrafting upon the ANGLO-BELGIAN BANK the English and Scotch system of branch-banking, with the modifications which the difference in the industrial condition and habits of the two countries demands; and by adopting such precautions by

check, and counter-check, and by periodical reports of the transactions from each of the branches of the parent bank, such a system of control and vigilance will be arranged as to prevent the possibility of any practices going forward injurious to the interests of the general establishment, and to those of the public.

The annexed Rules and Regulations have been submitted to the King of the Belgians as the basis of a Royal Charter.

The Committee of Management has been formed, whose names will be published when the Charter is obtained. Application for the Shares reserved to England must be immediately addressed to Messrs. Ladbroke, Kingscote, and Co., Bank Buildings, London.

November 1838.

BANQUE ANGLO-BELGE

Proposed Statutes
(Translated from te French)

CHAP. I. - NAME, OBJECT, CAPITAL, AND DURATION OF THE COMPANY.

ARTICLE 1. — A Société Anonyme, in Shares, is formed, under the name of the „ANGLO-BELGIAN BANK”.

Art. 2. — The Head Office of the Company is at Brussels. The Committee of Management will establish Branch Banks and Agencies in Belgium, and Agencies in other countries, to aid the operations of the Company.

Art. 3. — The object of the Company is to encourage the circulation of Capital between England and Belgium, and the diffusion of Capital throughout Belgium. For this purpose, the Company will act as a bank of deposit, circulation, loan, discount, commission, and credit. It will receive, in simple deposit or at interest, the capital, of private individuals and companies, pay the deposits upon cheque or draft, either at the Bank or elsewhere; secure, facilitate, and economize, to Merchants and Manufacturers, the receipt and payment of monies in Brussels, London, and other places, by the payment of a small commission: it will discount all approved bills, and lend money upon good securities, and upon „Cash Credits,” having two or three names as sureties. In short, it will afford to the commerce, industry, and agriculture, of Belgium every facility consistent with the legitimate principles of banking, and with the security of the paid-up Capital.

The ANGLO-BELGIAN BANK will offer to small unemployed capital, and to all trust-funds, a safe and beneficial investment, by granting deposit receipts, payable at sight, and bearing interest. It will also employ its capital in the purchase and sale of bullion, in advancing money upon the security of commercial and other bills, and investments in the public funds of Belgium, England, France, or in other countries, where this can be done with a profit.

Art. 4. — The company will issue bank-notes of the value of 40, 100, 500, 1000 francs, and upwards, for a sum not exceeding the amount of the subscribed Capital. The notes under 500 francs will be payable in Brussels and the branches; those of 500 francs, and upwards, at Brussels, London, and such other places as the Committee of Management may appoint.

Art. 5. — The Capital of the Company is fixed a twenty-five millions of francs, divided into fifty-thousand Shares of 500 francs each. Ten per cent. on the Shares will be paid upon subscription, ten per cent. on the appointment of the Governor and Directors of the Company, and twenty per cent. in one month after such appointment. The Committee of Management will fix the times for the payment of the remaining sixty per cent. so soon as the affairs of the Company require a larger Capital. Two months notice of each call will be given in such journals published in Belgium, London, and Paris, as the Committee may deem necessary. No call is to

exceed twenty per cent. If the call be not paid at the time fixed, the Shares of the defaulters will be forfeited, and, without any further intimation, will revert to the Company.

Art. 6. — The Company is considered as constituted when Shares to the amount of five millions of francs have been subscribed: the remaining Shares shall be issued by the Company's Committee of Management, in the manner most beneficial to the Company.

Art. 7. — If, after the issue of the fifty thousand Shares, the affairs of the Company shall require an augmentation of Capital, an issue of new Shares, of 500 francs each, shall take place; not to exceed twenty-five millions in amount. But such new shares shall not be issued without the sanction of the Shareholders assembled for this purpose at an extraordinary general meeting. The first Shareholders shall always have the preference in subscribing for new Shares, upon the conditions prescribed by the Committee of Management.

Art. 8. — The Shares shall be of two kinds, registered and in scrip. The holders of the former shall alone have the right of attending and voting at the general meetings of the Company.

Art. 9. — The registered Shares will be transferred upon a declaration signed by the seller and buyer, or by their procurator, upon the payment of a fee, to be fixed by the Committee of Management. No transfer shall take place until forty per cent. has been paid upon the value of the Shares.

Art. 10. — Every Shareholder will receive an interest of five per cent. per annum upon the sums paid upon his Shares, and a dividend.

Art. 11. — The duration of the Company is fixed at fifty years, to commence from the 1st of January, 1839, and to terminate on the 1st of January, 1889. If, at that period, a general meeting of the Shareholders consider it advisable to prolong the existence of the Company, the requisite authority can be applied for; but if no application be made, the Company will close its operations on the 31st December, 1888, and proceed to the settlement of its affairs.

Art. 12. — The Company may be dissolved before the above period, if two-thirds of the Shareholders, holding two-thirds of the Shares of the Company, pass a resolution to this effect, at a general extraordinary meeting; such resolution to be confirmed at another meeting to be held not less than three months thereafter.

CHAP. II. - ADMINISTRATION OF THE COMPANY.

Art. 13. — The administration of the Company is entrusted to a Committee of Management, consisting of a Governor, Vice-Governor, and Six Directors. The first Committee, under the approbation of His Majesty the King of the Belgians, to consist of the following gentlemen: —

Governor, — (*An Englishman.*)

Vice-Governor, — (*A Belgian.*)

Directors, (*Three Belgians and Three Englishmen — all the Englishmen are residents in Brussels.*)

Art. 14. — The first Committee of Management will remain in office for years from the commencement of the Company, after which the Governor and Vice-Governor will be named, and removable by the King. The Directors will also be appointed by the King from a triple list proposed by the general meeting.

Art. 15. — After the year, one Director will retire by ballot, and his place will be supplied by another qualified Shareholder, to be appointed from a triple list agreed to at a general meeting, for the approbation of the King; but the retiring Director will be eligible to re-election. In each subsequent year another of the firstnamed Directors will retire, and his place be supplied in like manner. After the year, the Vice-Governor will be subject to the approbation of the King. The Governor is appointed for life, subject to the approbation of the King.

Art. 16. — The Governor is to hold 100 Shares, the Vice-Governor 80 Shares, and the Directors 50 Shares each. The salaries of the Governor and Vice-Governor to be fixed by the King; and those of the Directors at the general meeting of the Shareholders.

Art. 17. — The Governor, or, in his absence, the Vice-Governor, will preside at the general meetings. The President of the Committee of Management will sign all the documents and deeds of the Company, which will be counter-signed by one of the Directors and the Secretary. All proceedings of importance shall be signed by the Governor and a Director, specially appointed each time by the Committee of Management, and counter-signed by the Secretary.

Art. 18. — No meeting of the Committee can be held, or resolution adopted, unless four members, at least, are present. The Committee are to meet at least once every week.

Art. 19. — The King, when he deems it expedient, can order an examination of the affairs of the Company; the sufficiency of its Capital; its liabilities; the amount of its circulation at Brussels, or the Branches; and its ability to meet all its engagements.

CHAP. III. - BRANCHES, MANAGERS, DIRECTORS AND AUDITORS.

Art. 20. — Branches of the Company will be established in those Towns in Belgium, the commerce and industry of which require the agency of a Bank to facilitate their monetary arrangements, and to aid in the development of their resources.

Art. 21. — The Shareholders resident in the Towns where the Branch is established, will hold meetings, at which two, three, or more resident Directors will be appointed, who with a Manager to be named by the Committee of Management, will constitute a Committee for managing the affairs of the Branch Banks: Each resident Director shall hold at least 20 registered Shares in the Company's Stock.

Art. 22. — The Branch Committee cannot be constituted until it has been sanctioned by the Committee of Management at Brussels, who will make rules and regulations for its internal government.

Art. 23. — The Manager and resident Directors will decide upon the

local bills presented for discount and cash credits to be granted; transact other business conformably to the rules laid down by the Committee of Management at Brussels, to which they will transmit a weekly report of all their transactions.

Art. 24. — At the Annual General Meeting at Brussels, two Auditors will be appointed to examine and report upon the accounts and balance-sheet to be presented by the Committee of Management.

CHAP. IV. - BALANCE-SHEET, INTEREST, DIVIDEND, AND RESERVE FUND.

Art. 25. — On the 31ste of December in each year, the books shall be balanced, from which the Committee of Management will prepare a balance-sheet. The first balance-sheet shall be presented on the 31ste of December, 1839, and on the same day and month in every succeeding year during the continuance of the Company.

Art. 26. — The balance-sheet, prepared by the Committee of Management, shall be previously submitted to the examination of the Auditors appointed at the General Meeting, who shall verify and approve the same, and whose report shall be a complete discharge to the Committee of Management.

Art. 27. — The net profits, after deducting the interest upon the paid-up Capital, will be reduced by 20 per cent. towards the creation of a reserve fund to meet contingencies. The remaining surplus will be annually divided amongst the Shareholders.

Art. 28. — The reserve fund will be specially devoted to guarantee the annual interest payable upon the Shares, and when the amount exceeds one-third thereof will be appropriated to increase the annual dividends.

CHAP. V. - SHAREHOLDERS AND GENERAL MEETINGS.

Art. 29. — The holders of registered Shares alone constitute the Company. The formalities to be observed in proving their right to take part in the proceedings of the General Meetings will be determined by a bye-law.

Art. 30. — Every proprietor of five registered Shares shall have one vote at the General Meeting; of fifteen Shares, two votes; forty Shares, four votes; and one hundred and fifty Shares, five votes.

Art. 31. — If it should so happen that one proprietor holds a fifth part of the Stock of the Company, he shall be entitled to be a member of the Committee of Management, and shall continue a member so long as he possesses that amount of stock.

Art. 32. — No personal obligation or responsibility shall attach to the Shareholders by reason of the operations of the Society; nor will they be liable for any losses beyond the amount of the Shares which they hold in the Company.

Art. 33. — The General Meeting, composed of registered Shareholders having at least five Shares, shall assemble every year at which

the Governor, or, in his absence, the Vice-Governor or senior Director, shall preside.

Art. 34. — One of the Directors shall read to the General Meeting a report of the proceedings of the Company during the past year; the balance-sheet signed by the Governor, and showing the real profits to be divided amongst the Shareholders, will then be submitted.

Art. 35. — The General Meeting will proceed to the selection of a triple list, if there be occasion for a new Director being added to the Committee of Management, and to the appointment of Auditors for examining and reporting upon the balance-sheet for the next ensuing year.

Art. 36. — An extraordinary General Meeting of the Shareholders may be convened by the Governor, with the consent of the Committee of Management, or upon a requisition signed by not less than _____ Shareholders, holding in the aggregate at least _____ shares (registered.) In all these cases a notice of the extraordinary General Meeting must be inserted in such Journals published in Belgium, London, or elsewhere, as the Committee of Management shall direct.

Art. 37. — A bye-law of the Committee of Management will regulate the number of Clerks, the nature of their duties, and all the necessary measures for the ordinary government of the Company.

Art. 38. — All disputes whatever that may arise in the Company shall be decided by arbitration, according to the rules of the Code du Commerce; the award will be submitted to the approbation of the King.

Art. 39. — The present rules cannot be modified without the previous authority of the King; and by a regulation adopted at a General Meeting by a majority of three-fourths of the votes, representing at least three-fourths of the registered Shares, and upon the recommendation of the Committee of Management.

BANQUE DE FLANDRES ou GANTOISE (Gent).

AKTE van 13 augustus 1841; KB van 21 augustus 1841.
Bulletin Officiel 1841, p. 78; Pasinomie 1841, p. 722.

SOCIAAL KAPITAAL: 10 miljoen Fr. verdeeld in aandelen van 1.000 Fr.
Uitgegeven kapitaal: 6.343 aandelen - 3.171.500 Fr. gestort in 1857;
idem in 1873¹.

BEHEERRADEN:

in 1841:

Beheerders: A.M.Gh. Van Hoobrouck de Fiennes, Ch.H. De Meulemeester,
Ch. Pieters, Fr.S. Verhaeghe De Naeyer, A.M.A. Goldsmid (voorzitter).
Commissarissen: W. Campbell-Gillan, J. Skrine, L.J.E. Maertens-Pelckmans,
E. Grenier, Fr. Claes-Decock, A. Van Hoobrouck de Mooreghem.
Secretaris: Leopold Maertens.

in 1858:

Beheerders: Fid. Mechelynck, Léon. Vanderwee, Hipp. Vande woestijne,
Théod. De Villegas, Dés. Levison.
Commissarissen: J.E. Van Grootven, Behaghel-Delimon, Am. Van Pottels-
berghe de la Potterie, Ed. Grenier-Lefebvre, J.B. D'Hane-De Potter, Hr.
T'Kint-de Naeyer.
Secretaris: Aug. De Decker.

in 1865:

Beheerders: F. Mechelynck, L. Vanderwee, Hip. Vande Woestijne, Dés.
Levison;
Commissarissen: baron Ed. Grenier, H. T'Kint de Naeyer, Am. Van Pot-
telsberghe de la Potterie, Ch.F. De Meulemeester, Ch. Leirens, Ch. De
Hemptinne, O. Delva-Waterloos.
Secretaris: A. Robays.

WIJZIGINGEN:

Akte van 20-10-1845; KB 10-11-1845; Moniteur 20-11-1845.
Akte van 27-6-1860; KB van 20-7-1860; Moniteur 25-7-1860;
Akte van 20-12-1864; KB van 10-1-1865; Moniteur 14-1-1865;
Akte van 24-5-1866; KB van 8-6-1866; Moniteur 16-6-1866; nieuwe sta-
tuten, verlenging; sociaal kapitaal blijft gelijk; aandelen van 500 Fr.

(1) Arch. Min. Btl. Zk. 3872; Demeur, T. I, p. 13; T. IV, p. III.